

Att vara borta från Sverige

Denna utredning är gjort av *Annika Koch*, medlem i Oceanseglingsklubben, för att belysa regelverket kring rättigheter och skyldigheter avseende folkbokföring, beskattning, pension och sjukvård för svenska medborgare som vistas lång tid utomlands utan att vara registrerade i annat land, alltså typiskt långseglare.

Annika har välvilligt ställt materialet till Odysseés förfogande, men vid kontroll inför publiceringen visade det sig att lagtexterna ändrats så mycket sedan den ursprungliga publiceringen, att en omarbetning blev nödvändig. Publiceringen i Odysseé har därför kommit att dra ut på tiden. Redaktionen beklagar denna fördröjning.

TEXT ANNIKA KOCH
BEARBETNING HUGO TIBERG & FOLKE WESTLING

Förutsättningar

Texten berör svensk medborgare utan annan inkomst än från kapital och/eller privat/allmän pension och med Sverigeboende släktingar, vilken tillbringar större delen av året utomlands utan fast bosättning i utlandet. En avgörande fråga är när en sådan betraktas som svensk, respektive utlandssvensk, och vilka konsekvenserna blir av beteckningen.

Berörda myndigheter

Skatteverket ansvarar och beslutar i folkbokföringsärenden enligt folkbokföringslagen och skatteärenden enligt skattelagen.

Riksförsäkringsverket (RFV) ansvarar för och beslutar enligt lagen om allmän försäkring, med information om vad försäkringen omfattar, och enligt socialförsäkringslagen, som visar vem som omfattas av försäkringen. Även landstingen kommer

in i bilden för kostnadsfrågor avseende vem som ska betala för vård av utlänningar och därmed också för utlandssvenskar.

Folkbokföringslagen

<http://lagen.nu/1991:481>

Rätt folkbokföringsort m.m.

6 §. En person skall folkbokföras på den fastighet och i den territoriella församling där han enligt 7–13 § är att anse som bosatt.

7 §. En person anses vara bosatt på den fastighet där han regelmässigt tillbringar eller, när byte av bostad har skett, kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin dygnsvila. - - -

12 §. Den som inte regelmässigt tillbringar sin dygnsvila på någon viss fastighet ... anses bosatt på den fastighet till vilken han med hänsyn till sina familje- och arbetsför-

hållanden och övriga omständigheter kan anses ha sin starkaste anknytning.

13 §. Kan en persons bosättning ... hänföras till en församling men inte till en viss fastighet inom denna skall han anses bosatt i församlingen.

14 §. Den som är utsänd för anställning på utländsk ort i svenska statens tjänst folkbokförs under denna tjänstgöring tillsammans med sin medföljande familj på den fastighet till och i den församling där den utsände senast var eller borde ha varit folkbokförd eller, om ändrade förhållanden föranleder det, endast i församlingen.

Kommentar

I 7–11 § finns vissa preciseringar, men lagrummen visar ändå att möjligheten att vara folkbokförd i Sverige är knuten till normal dygnsvila på ett sätt som gör att den som är långtidsresenär utomlands

inte har sådan knytning till någon fastighet eller församling att han kan ha folkbokföringsort i Sverige. En sådan person betraktas alltså som utflyttad, och 14 § anger i praktiken enda möjligheten för en sålunda utflyttad att behålla en folkbokföringsadress i landet. Det följs närmare upp av följande avregistreringsbestämmelse.

Avregistrering från folkbokföringen

20 §. Den som kan antas under sin normala livsföring komma att regelmässigt tillbringa sin dygnsvila utom landet under minst ett år skall avregistreras från folkbokföringen som utflyttad om inte annat följer av ... 14§. Även den som kan antas komma att regelmässigt tillbringa sin dygnsvila både inom och utom landet skall avregistreras som han med hänsyn till samtliga omständigheter får anses ha sin egentliga hemvist utom landet.

21 §. Den som oavbrutet under två år saknat känt hemvist avregistreras från bokföringen som obefintlig. Den som folkbokförs med fingerade personuppgifter skall avregistreras såvitt avser de tidigare uppgifterna.

Kommentar

Den som är registrerad på en adress i Sverige får utskick från myndigheterna som röstkort, meddelanden om pension m.m., medan en "obefintlig" inte får sådana meddelanden. Paragraf 20 anger att samtliga omständigheter ska beaktas för den som delvis kan komma att tillbringa sin dygnsvila inom landet. Det bör ge möjligheter för en långtidsresenär utomlands att inte avregistreras då han saknar anknytning till något annat land än Sverige.

Kammarrätten har i dom 2003-06-26 i mål 7193-02 upphävt länsrättens och Försäkringskassans beslut att avregistrera en pensionär som vistades utomlands upp till 8 månader om året. I domskälen motiveras beslutet med att pensionären inte hade någon bostad eller annan anknytning till något annat land än Sverige. Pensionären behandlades för psoriasis, och en avregistrering skulle bl.a. innebära ett bortfall av högkostnadsskyddet. Jämför nedan under sjukförsäkring.

Paragraf 21 pekar på att den stora kvarnen mal långsamt (avregistreras först efter två år), jämför också 26 §.

26 §. Den som flyttat in från utlandet ska anmäla inflyttningen till Skatteverket eller Försäkringskassan. Detsamma gäller den som är registrerad som obefintlig och ska folkbokföras.

27 §. Den som är folkbokförd och avser att flytta till utlandet skall anmäla detta till Skatteverket eller Försäkringskassan. Anmälan skall göras senast en vecka före utresan och skall innehålla uppgift om utresedagen. Om utresan ställs in eller skjuts upp skall detta anmälas senast den tidigare uppgivna utresedagen.

Kommentar

I 28 § anges närmare vilka uppgifter anmälan ska innehålla. Långseglaren får alltså göra sin bedömning om han måste anmäla eller kan kvalificera för kvarstannande enligt 20 §.

Skatteverket

I deklarationsinformationen under "Har du flyttat utomlands" kan läsas följande. Se broschyr SKV 701 (www.skatteverket.se/blanketterbrochyrer/broschyr/info/701.4.39f16f103821c58f680007969.html)

"Skatterätt och folkbokföring har olika regler för bosättning. Det kan t.ex. innebära att du fortfarande ska betala skatt på vissa inkomster i Sverige, trots att du flyttat utomlands och blivit avregistrerad från folkbokföringen.

Skattemässigt anses du bosatt i Sverige och ska lämna deklARATION om du har kvar viss anknytning, till exempel

- om din make/maka och barn bor kvar i Sverige
- om du behåller din bostad i Sverige
- om du har kvar ditt företag i Sverige."

Av broschyren framgår även följande:

"Om du flyttar utomlands och ska vara borta i ett år eller mer, ska du normalt inte längre vara folkbokförd i Sverige. Du ska anmäla flyttningen senast en vecka före avresan. Har du från början planerat att vara borta en kortare tid men förlänger vistelsen? Då ska du anmäla flyttning till utlandet så snart du bestämt dig för att vistas utomlands minst ett år."

Kommentar

Det kan konstateras att så länge man enligt folkbokföringen är utflyttad men inte kan visa på bosättning i annat land, är man obegränsat skattskyldig i Sverige med svenska skattesatser.

Pension

Intyg m.m.

Rätten till inkomstbaserad s.k. garantipension beror av om du bosätter dig i ett EES-land (EU med anslutna länder)¹ eller utan-

för EES. Intjänad äldre s.k. tilläggspension, liksom nyare inkomstpension och premiepension utgår oavsett bosättningsland men du måste först anmäla flyttning till Försäkringskassan. Sedan måste du en gång om året skicka in ett s.k. levnads- och medborgarskapsintyg till Försäkringskassan i Sverige – dock inte om du bor i Finland eller Norge. Försäkringskassan tillhandahåller en blankett som du själv ska fylla i och sedan få bestyrkt av exempelvis svensk ambassad, svenskt konsulat eller lokal polismyndighet, efter uppvisande av giltigt pass. Blanketten skickas tillbaka till Försäkringskassan.

Kommentar

Intygshantering är en årlig kontroll av att den utflyttade svenske medborgaren fortfarande lever och inte bytt medborgarskap. Blanketten kan även fyllas i vid besök i Sverige.

Sjukvård och sjukvårdskostnader

Sjukvårdskostnader ska inte förväxlas med sjukersättning, som förutsätter att det finns en inkomst som ska ersättas vid sjukdom. Rätt till sjukvård har alla i Sverige oavsett nationalitet. Frågan är bara vem som ska betala. Sjukvård i annat land än sådana som träffat överenskommelse med Sverige förutsätter en egen sjukvårdsförsäkring. Annars får man betala själv.

Lagen (1962:381) om allmän försäkring (L om Allm. Försäkr.)

Lagen behandlar i huvudsak ersättning för inkomstbortfall till en vårdtagare, inte kostnadsersättning i samband med planerad eller akut sjukvård.

Socialförsäkringslag (1999:799), SoFL

Denna lag innehåller bestämmelser om vem som omfattas av social trygghet genom social försäkring och vissa bidragssystem (socialförsäkringen). Rätten till en förmån ska grundas på bosättning eller förvärvsarbete i Sverige om inte något annat särskilt anges. →

¹ EU-länderna är: Belgien, Cypern, Danmark, Estland, Finland, Frankrike, Grekland, Irland, Italien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Malta, Nederländerna, Polen, Portugal, Slovakien, Slovenien, Spanien, Storbritannien, Sverige, Tjeckien, Tyskland, Ungern och Österrike.

EES-länderna är: Island, Liechtenstein och Norge.

Särskilt avtal finns med Schweiz.

Hälso- och sjukvårdslag

(1982:763), HSL

Med hälso- och sjukvård avses i denna lag åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Här regleras ansvarsfördelningen mellan kommun och landsting samt vårdavgifter.

Kommentar

Det är svårt att utläsa ur ovanstående lagar vem som ska betala för vård i Sverige i samband med akut eller planerad vård. Rätten till sjukvård i Sverige styrs av HSL, inte SofL. För att få vård av landstinget ska man vara bosatt i Sverige, dvs. folkbokförd. Är man tillfälligt hemma i Sverige kan man få akutvård av landstingen som utlandssvensk, dvs. svensk medborgare som är bosatt utomlands eller i varje fall inte är bosatt i Sverige. I vissa fall erhålls även planerad vård mot 10 ggr vårdavgiften per dygn. Den rätten grundar sig på ett avtal från slutet av 1980-talet mellan landstingsförbundet och staten.

Landstingen – inte Försäkringskassan – prövar rätten enligt avtalet. Detta beskrivs nedan. Landstingen har därför utgivit en handbok – ”Landstingsförbundets handbok om avgiftsbestämmelserna för asylsökande, utlandssvenskar och utländska patienter” – också benämnd ”Vård av personer från andra länder”, 4 uppl. 2006.

Vård av personer från andra länder

http://brs.skl.se/brsbibl/kata_documents/doc38192_1.pdf

Så här anges syftet för handboken:

”Denna handbok sammanfattar de regler som gäller för att landstingen ska få ersättning för sin vård av EU/EES- och konventionspatienter, utlandssvenskar, övriga utländska medborgare och asylsökande. Avsikten är att handboken i första hand ska utgöra ett praktiskt stöd åt den personal som administrerar bl.a. patientavgifter och fakturering.

Det kapitel som främst är av intresse i detta sammanhang är kapitel 5.2. ”Utlandssvenskar från länder utanför EU/EES”.

”5.2.1. Akut sjukvård samt tandvård

I de fall utlandssvenskar från länder utanför EU/EES blir akut sjuka under vistelse i Sverige får de öppen vård till samma avgift som här bosatta och slutna vård till den högsta slutenvårdsavgiften (för närvarande 80 kr per vård dygn) för bosatta. En utlandssvensk betalar för akut tandvård, inom folk-tandvården, samma vårdavgift som bosatta inom landstinget.

Om en utlandssvensk täcks av en sjukvårdskonvention, grundar konventionen rätten till akut sjuk- och tandvård i Sverige. I dessa fall får landstinget ersättning från Försäkringskassan. Finns ingen konvention om sjukvård, svarar landstinget för kostnaden för akut vård. En förutsättning för subventionerad akut vård bör vara att den söks i det landsting där vårdbehovet uppkom. I annat fall får patienten själv betala hela vårdkostnaden.

5.2.2. Utlandssvenskar som söker planerad vård – patientavgifter

En förutsättning för att utflyttad svensk i Sverige kan få subventionerad vård som är planerad är att den söks i det landsting, som utlandssvensken var folkbokförd i vid utflyttningen från Sverige. I annat fall får patienten betala hela vårdkostnaden.

Den avgift som utlandssvenskar betalar för planerad vård beror på om de kan få tillfredsställande vård till låg avgift i sina bosättningsländer. Till dessa länder räknas bl.a. Australien, Kanada, Nya Zeeland och USA ... I dessa fall betalar utlandssvenskarna de verkliga kostnaderna för planerad vård.

När vårdavgiften subventioneras bör ingen särskild avgift tas ut för ambulans- och överflyttningssesor. Undantag från dessa avgiftsregler bör inte göras i de fall utlandssvensken omfattas av försäkring eller kollektivavtal, som ersätter hela eller del av kostnaderna för vården här.

För de utlandssvenskar som söker planerad tandvård i Sverige bör inte avgiften subventioneras.”

Kommentar

Landstingets bedömning av var en person anses bosatt grundas helt på folkbokföringsbeslut. Har man registrerat sig som utflyttad finns ändå hopp om att skyddsnetet fungerar när det gäller sjukvårdskostnad i Sverige, även för planerad sjukvård.

Då det inte finns något annat land inblandat, och alltså inte något land att skicka sjukvårdsräkningen till, kan man bara betrakta höra hemma i kategorin utanför ett EU/EES-land eller något konventionsland. Detta är viktigt – det är stor skillnad mellan kategorierna i tabellen nedan.

En planerad vårdinsats, t.ex. i samband med ett olycksfall utomlands som innebär hemtransport (det är vanligt att en privat sjukvårdsförsäkring ersätter hemtransport i samband med behandling och/eller rehabilitering) kostar enligt tabellen som lägst 10 ggr högsta slutenvårdsavgiften. Det kan betyda att vården efter ett olycksfall utomlands, som kräver hemtransport, kan kosta några dagars patientavgift, tills man hunnit ändra folkbokföringsadress. Viktigt att veta är att landstinget inte ersätter hemtransport. Akut vård vid t.ex. tillfällig vistelse i Sverige har samma vårdavgift som för bosatta inom landstinget.

Nedan återges en del av den tabell som beskriver reglerna från kap. 5.2 till 5.5.

Vård i annat land

I Försäkringskassans anvisningsblad Om du blir sjuk utomlands www.fk.se/privatpers/sjuk/utomlands/ kan följande läsas:

”När du tillfälligt vistas i ett annat EU/EES-land har du rätt till nödvändig sjukvård på samma ekonomiska villkor som andra försäkrade i det land du besöker. Du måste vända dig till en läkare eller annan vårdpersonal som är ansluten till det allmänna sjukvårdssystemet i landet och dessutom ha med dig det europeiska sjukförsäkringskortet (EU-kortet) som visar att du är försäkrad i Sverige.”

Kommentar

Avser man att resa inom EU/EES och konventionsländerna, där blanketterna E 111 (fr. o.m. år 2004 ”Europeiskt sjukförsäkringskort”) och E 112 gäller, känns det givetvis

onödigt att kosta på sig ytterligare en försäkring. Det finns däremot skäl att ha ett privat försäkringsskydd för hemtransport om man pga. ett olycksfall utomlands måste använda ett dyrare hemresesätt än man annars skulle ha använt. För den som är bosatt i Sverige är Försäkringskassan i Sverige den institution som utfärdar intygen (europeiskt sjukförsäkringskort för akut vård och blankett E 112 för planerad vård i annat land än bosättningslandet). Förutsättningen för att erhålla dessa förmåner är, enligt Försäkringskassan, att man är folkbokförd eller tillhör försäkringssystemet i Sverige.

För dig som reser utomlands en längre period, utan avsikt att arbeta, gäller att du fortfarande är registrerad hos Försäkringskassan om utlandsvistelsen är avsedd att vara längst ett år. Om du tänker stanna utomlands mer än ett år avregistreras du från Försäkringskassan redan vid avresan.

Högekostnadsskydd

Bestämmelserna om högekostnadsskydd vid läkarbesök regleras i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och i lag (2002:160) om läkemedelsförmåner m.m.

Vem bestämmelsen gäller för grundas helt på bedömningen av var patienten har sin egentliga hemvist. För personer med t.ex. livslång behandling med dyra läkemedel kan ett beslut om avskrivning från folkbokföringen bli väldigt kortsamt. Se den tidigare angivna kammarrättsdomen 2003-06-26 i mål 7193-02.

Högekostnadsbelopp

Öppen hälso- och sjukvård: högst 900 kronor.
Läkemedel: 1 800 kr (kan variera mellan landstingen).

Kommentar

För receptbelagda läkemedel som kan man få ersättning för via högekostnadsskyddet gäller en allmän regel om högst tre månaders förbrukning i förskott. För att t.ex. få ut 11,5 månaders förbrukning måste återkomsten till Sverige styrkas med en returbiljett eller liknande. Har man inte det måste landstinget ge sitt medgivande. Detta gäller bara om man köper läkemedlet med högekostnadsskydd. Betalar man hela kostnaden är det bara tid och mängd på receptet som apoteket tittar på.

Sammanfattning och konsekvenser av att vara utflyttad eller inte:

- Helt klart är att man enligt folkbokföringslagen är skyldig att anmäla utflyttning till Försäkringskassan eller

Skatteverket om man avser att vistas utomlands under minst ett år.

- En adress till någon släkting, bekant eller postbox i Sverige dit all post går betraktas inte som ny folkbokföringsadress men kan registreras i samband med utflyttningen som en bevakad kontaktväg.
- Skattemässigt spelar det ingen roll om man är registrerad som utflyttad eller inte. För att skatten ska bli annorlunda måste inflyttning till annat land föreligga.
- Pensionsutbetalningen blir densamma, med viss reservation för eventuell garantipension.
- Möjlighet till sjukvård i Sverige, planerad eller akut, har alla. Frågan blir vem som ska betala och vad, om man registrerats som utflyttad.
- Sjukvården grundar sin bedömning av vem som ska betala för sjukvårdskostnaderna vid akut eller planerad behandling på folkbokföringens beslut. Landstingen har sammanställt reglerna för kostnadsfördelning i samband med behandling av utlandssvenskar m.fl.
- För akut sjukvård, utanför EG/EES och konventionsländerna, är en privat sjukvårdsförsäkring nödvändig. En sådan försäkring är ofta kombinerad med ersättning för hemtransport för bättre/billigare behandling i hemlandet. Försäkringsbolagets åtagande slutar i samband med den fortsatta vården i hemlandet.
- Få försäkringsbolag medger teckning av en mera allmän sjukförsäkring (som även täcker icke akut sjukvård). För den som fyllt 65 år är utsikterna att få teckna en sådan försäkring mycket små. Detta är dock främst aktuellt för den som utflyttat från Sverige och bosatt sig i ett annat land utanför EU. En person som fyllt 65 år, utflyttat från Sverige och bosatt sig i ett annat land har dessvärre också svårigheter att teckna en sjukförsäkring för akut sjukvård.

Slutsats

All hantering av svenska medborgare, som har sin starkaste anknytning till Sverige och reser utanför Sveriges gränser utan att arbeta eller bosätta sig i annat land, borde rimligen betraktas som om de var bosatta i Sverige. Så resonerar Skatteverket och tar ut skatt därefter. Så borde också andra myndigheter resonera för att ge utdelning för det som erlaggs! ■

Webbadresser

www.skatteverket.se

Sök på

- ”Folkbokföring”
 - Flyttning till utlandet
 - Utomlands boende
 - Folkbokföringen
- ”Broschyrer”
 - Flytta utomlands

<http://lagen.nu/1991:481>
(Folkbokföringslagen)

www.fk.se/privatpers
(Försäkringskassan)

Sök t.ex. på

- Utomlands
 - Sjukvård utomlands
 - Bo eller arbeta utomlands
 - EU/EES-länderna
 - Avtalsländer utanför EU

www.skl.se

(Sveriges kommuner och landsting)

www.polisen.se

(Pass och id-kort m.m.)

www.tullverket.se

Böcker

Kerstin Gustafsson:

- *Bosättning utomlands*
- *Återflyttning till Sverige*

Dessa böcker riktar sig främst till dem som avser att bosätta sig utomlands. Men de innehåller också värdefull information för den som ger sig iväg på utlandssegling.

Böckerna behandlar bl.a. bosättningsbegreppen, folkbokföring, skatteregler, valutabestämmelser, svensk socialförsäkring, svenska pensionsbestämmelser, pass, medborgarskap, rösträtt, körkort.

Böckerna beställs enklast och billigast via Internetbokhandeln Adlibris.

www.adlibris.se

Folke Westling